

Uchwała z dnia 17 marca 1998 r.

III ZP 1/98

Przewodniczący: SSN Maria Tyszel, Sędziowie SN: Roman Kuczyński, Stefania Szymańska (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Iwony Kaszczyszyn, w sprawie z powództwa Helmuta Ż. przeciwko Centralnym Zakładom Automatyzacji Hutnictwa w K. o odprawę rentową, po rozpoznaniu na posiedzeniu jawnym dnia 17 marca 1998 r. zagadnienia prawnego przekazanego przez Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach postanowieniem z dnia 25 listopada 1997 r. [...] do rozstrzygnięcia w trybie art. 390 KPC

Czy brak przytoczenia w skardze apelacyjnej zarzutów i ich uzasadnienia jest wadą, która uniemożliwia traktowanie pisma jako apelacji w rozumieniu art. 368 KP i wyklucza uzupełnienie tego braku, czyniąc apelację niedopuszczalną w rozumieniu art. 370 KPC, czy też brak taki jest brakiem formalnym, który może zostać uzupełniony w trybie przewidzianym w art. 130 KPC ?

p o d j ą ł następującą uchwałę:

Brak przytoczenia w apelacji zarzutów i ich uzasadnienia jest brakiem formalnym, który może zostać uzupełniony w trybie przewidzianym w art. 130 KPC.

U z a s a d n i e

Wyrokiem z dnia 19 czerwca 1997 r. Sąd Rejonowy-Sąd Pracy w Katowicach oddalił powództwo Helmuta Ż. skierowane przeciwko Centralnemu Zakładowi Automatyzacji Hutnictwa w K. o odprawę emerytalną, przyjmując, że roszczenie uległo przedawnieniu.

W apelacji powód stwierdził jedynie, że czuje się wyrokiem pokrzywdzony i wnosi o ponowne rozpoznanie sprawy.

Sąd Apelacyjny w Katowicach uznał, iż w sprawie występuje zagadnienie

prawne budzące poważne wątpliwości, w związku z czym przedstawił je do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu w trybie art. 390 § 1 KPC, o treści przytoczonej w sentencji uchwały. W uzasadnieniu zagadnienia Sąd Apelacyjny wywiódł, że oceniając wymogi formalne apelacji powoda przypomnieć należy, że do 1950 r. sądy powszechne działały w strukturze czterostopniowej (sądy grodzkie, okręgowe, apelacyjne i SN), co wiązało się z funkcjonującym wówczas systemem trójinstancyjnym, na który składały się: I instancja, apelacja i kasacja. Nowelizacja KPC [...] wprowadziła system dwuinstancyjny i trójstopniowy sądownictwa, z możliwością obalenia prawomocnych orzeczeń w drodze rewizji nadzwyczajnych. Koncepcja taka została przyjęta w KPC z 1964 r. Od dnia 1 lipca 1996 r. weszły w życie przepisy ustawy z dnia 1 marca 1996 r. o zmianie kodeksu postępowania cywilnego, rozporządzeń Prezydenta Rzeczypospolitej - Prawo upadłościowe i Prawo o postępowaniu układowym, Kodeksu postępowania administracyjnego, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 43, poz. 189). Główne kierunki reformy wyznaczone zostały przez zmianę modelu środków odwoławczych i powrót do reguł obowiązujących przed nowelizacją z 1950 r., a nadto przez zmianę przepisów dotyczących nadzwyczajnych środków zaskarżenia. Według obowiązujących obecnie przepisów procedury cywilnej, środkami odwoławczymi wstrzymującymi uprawomocnienie się orzeczeń są: apelacja, kasacja i zażalenie. Apelacja prowadzi do kontynuacji postępowania przed sądem II instancji, zaś zadanie kasacji polega na sprawowaniu kontroli nad orzeczeniami instancji merytorycznych.

Zgodnie z art. 368 KPC - stwierdził dalej Sąd Apelacyjny - apelacja powinna czynić zadość wymaganiom przepisany dla pisma procesowego oraz zawierać oznaczenie zaskarżonego wyroku, przytoczenie zarzutów i ich uzasadnienie oraz wnioski o uchylenie lub zmianę wyroku w całości lub w określonej części. Przepis ten jest odpowiednikiem uchylonego w 1996 r. art. 370 KPC, z tą różnicą, że zamiast przytoczenia podstaw rewizyjnych, wymaga przytoczenia zarzutów. Według treści art. 395 KPC (jednolity tekst: Dz. U. z 1932 r. Nr 112, poz. 934) skarga apelacyjna powinna zawierać, między innymi, zwięzłe wyłożenie podstaw apelacji ze wskazaniem, w razie potrzeby, nowych faktów i dowodów.

Zarówno podstawy środka zaskarżenia, jak również zarzuty apelacji powinny mieć charakter jurydyczny, zaś ich uzasadnienie polegać na przytoczeniu odpowiednich argumentów o charakterze prawnym, wskazujących na wadliwość rozstrzygnięcia. W tym kontekście nie można uznać za zarzut apelacyjny stwierdzenia, że wyrok

jest krzywdzący. Skoro zatem apelacja powoda dotknięta jest wadą, wyjaśnienia wymaga zagadnienie prawne przedstawione w pytaniu. Trzeba przypomnieć, że pod rządami KPC z 1930 r. Sąd Najwyższy przyjmował, że brak wywodu podstaw apelacji w skardze apelacyjnej nie jest brakiem formalnym, lecz wadą treści apelacji, co wyłącza możliwość wezwania stron do uzupełnienia skargi apelacyjnej przez jej wywiedzenie. Brakami formalnymi były jedynie wady, które dotyczyły strony zewnętrznej apelacji, a nie jej treści. Zaś treścią apelacji było również przytoczenie i wywód podstaw apelacji (por. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 23 maja 1938 r., C II 3064/37, OSN 1939, t. 1 poz. 97- cyt. za KPC - Komentarz pod red. K. Piaseckiego, Warszawa 1996, s. 1112). Również w odniesieniu do kasacji Sąd Najwyższy stwierdził wprost, że skarga kasacyjna nie zawierająca wskazania podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia podlega odrzuceniu. Wobec braku przytoczenia podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia nie można bowiem wdać się w rozpoznanie ich zasadności, nie można osądzić, czy są uzasadnione, wobec czego nie można po ich rozpoznaniu uwzględnić lub oddalić skargi kasacyjnej. Może zatem zapaść tylko orzeczenie o odrzuceniu kasacji (por. uchwała składu siedmiu sędziów z dnia 30 kwietnia 1938 r., C II 319/37, Zb. O 38/303 - cyt. za T. Erecińskim: Apelacja i kasacja w procesie cywilnym, Warszawa 1996, s. 190-196). Po nowelizacji KPC z 1996 r. Sąd Najwyższy zajął podobne stanowisko, twierdząc, że brak przytoczenia podstawy kasacyjnej oraz jej uzasadnienia jest wadą, która uniemożliwia traktowanie pisma jako kasacji w rozumieniu art. 393³ KPC i wyklucza uzupełnienie tego braku, czyniąc kasację niedopuszczalną (por. postanowienie z dnia 20 listopada 1996 r., I PKN 22/96, OSNAPiUS 1997 nr 5 poz. 74, postanowienie z dnia 6 listopada 1996 r., II UKN 12/96, OSNAPiUS 1997 nr 10 poz. 173). Wykorzystując przedstawione argumenty podnieść wypada, że przepis art. 370 KPC, regulujący kontrolę zachowania wymogów formalnych skargi apelacyjnej, pozwala jedynie na usunięcie wad, które dotyczą strony zewnętrznej skargi apelacyjnej, a nie jej treści. Zaś brak zarzutów i ich uzasadnienia nie jest brakiem formalnym, a wadą treści apelacji (por. KPC - Komentarz pod red. K. Piaseckiego, Warszawa 1996, s. 1119). Wada taka nie pozwala na przedstawienie w trybie art. 377 KPC stanu sprawy, a w konsekwencji na ocenę zasadności apelacji. Wydaje się zatem, że słuszny jest pogląd, że brak przytoczenia zarzutów i ich uzasadnienia jest wadą, która uniemożliwia traktowanie pisma jako apelacji w rozumieniu art. 368 KPC i wyklucza uzupełnienie tego braku, czyniąc apelację niedopuszczalną w rozumieniu art. 370 KPC. Jednak znajdują się również argumenty na po-

parcie stanowiska, że brak zarzutów i ich uzasadnienia stanowi brak formalny, który może zostać uzupełniony w trybie przewidzianym w art. 130 KPC. Apelacja bowiem ma na celu ponowne merytoryczne rozpoznanie sprawy, a Sąd Apelacyjny nie jest związany granicami zarzutów. Nadto w KPC brak jest zakazu zmiany zarzutów apelacyjnych w toku postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Z przedstawionej argumentacji Sądu Apelacyjnego wynika, iż Sąd skłania się raczej do tego, że niewskazanie w apelacji zarzutów i ich uzasadnienia nie stanowi braku formalnego apelacji, a jej wadę nie dającą się usunąć w trybie art. 130 KPC, co czyni apelację niedopuszczalną, a więc podlegającą odrzuceniu na mocy art. 370 KPC. Za takim stanowiskiem ma przemawiać orzecznictwo Sądu Najwyższego wykształcone pod rządami Kodeksu postępowania cywilnego obowiązującego do 1950 r., dotyczące w tym zakresie apelacji i kasacji, a także aktualne orzecznictwo Sądu Najwyższego odnoszące się do tego zagadnienia gdy idzie o kasację. Wątpliwości Sądu Apelacyjnego co do przyjęcia takiego stanowiska są spowodowane zaś tylko tym, że apelacja ma na celu merytoryczne rozpoznanie sprawy, sąd apelacyjny nie jest związany granicami zarzutów, a nadto w KPC brak jest zakazu zmiany zarzutów apelacyjnych w toku postępowania. Te argumenty mogą więc przemawiać za stanowiskiem, że brak zarzutów i ich uzasadnienia stanowi brak formalny, który może być uzupełniony w trybie art. 130 KPC.

W związku z powyższym należy podkreślić, że wprawdzie wprowadzona na mocy ustawy z dnia 1 marca 1996 r. o zmianie Kodeksu postępowania cywilnego instytucja apelacji jest wzorowana na konstrukcji skargi apelacyjnej Kodeksu postępowania cywilnego z 1930 r. (jednolity tekst: Dz. U. z 1932 r. Nr 112, poz. 934.), jednakże zawiera ono także odmienne uregulowania, co należy mieć na uwadze przy wykładni odnośnych przepisów i nakazuje ostrożność przy odnoszeniu się wprost do orzecznictwa Sądu Najwyższego wykształconego na podstawie obowiązujących wówczas przepisów. I tak: Przepis art. 395 Kodeksu postępowania cywilnego z 1930 r. stanowił, iż skarga apelacyjna powinna zawierać, między innymi, zwięzłe wyłożenie podstaw apelacji ze wskazaniem w razie potrzeby nowych faktów i dowodów nie przytoczonych przed sądem okręgowym. W art. 368 KPC jest natomiast mowa nie o podstawach apelacji, lecz o zarzutach, ponadto nie ma wymagania, by skarżący, jeśli

jest ku temu potrzeba, już w skardze apelacyjnej powoływał się na nowe fakty i dowody. Obecnie odmienne jest więc ujęcie podstaw apelacyjnego zaskarżenia orzeczenia sądu I instancji, przy czym ustawodawca nie ogranicza zaskarżenia tych orzeczeń w drodze apelacji poprzez wskazanie katalogu zarzutów, które mogą stanowić jej podstawę. Jest to zrozumiałe z uwagi na charakter postępowania apelacyjnego, które jest postępowaniem merytorycznym, zmierzającym do rozpoznania istoty sprawy. Dlatego nie wchodziło w grę jakiegokolwiek skatalogowanie zarzutów.

W doktrynie zgodne jest stanowisko, że uregulowanie apelacji uprawnia do twierdzenia, że nowela z 1 marca 1996 r. przyjęła w zasadzie system apelacji pełnej oraz że w takim systemie postępowanie apelacyjne jest dalszym stadium postępowania przed sądem I instancji. Dlatego na sądzie ciąży zasadniczo obowiązek ostatecznego rozstrzygnięcia sprawy przez zatwierdzenie (w całości lub w części) wyroku sądu I instancji. Uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania dopuszczalne jest tylko wyjątkowo.

Oczywiście, w interesie strony wnoszącej apelację jest sprecyzowanie zarzutów i ich uzasadnienia, jednakże nieprzytoczenie zarzutów i ich uzasadnienia, bądź tylko ogólne stwierdzenie, iż wyrok jest niesprawiedliwy itp., nie może być - z uwagi na wyżej omówioną funkcję sądu apelacyjnego - poczytane jako wada apelacji, a tylko jako brak formalny uzasadniający wezwanie skarżącego w trybie art. 130 KPC do uzupełnienia apelacji w wyznaczonym terminie pod rygorem jej odrzucenia (art. 370 KPC). Zarzut apelacyjny może wynikać także pośrednio z treści apelacji. Istotne jest także - co Sąd Apelacyjny tylko zasygnalizował, iż sąd apelacyjny nie jest związany zarzutami podniesionymi w apelacji. Wynika to z art. 378 § 1 KPC, który stanowi o rozpoznaniu sprawy tylko w granicach wniosków apelacyjnych. Wiąże się to z przyjęciem założenia, że w postępowaniu apelacyjnym sąd rozpoznaje sprawę w pełnym zakresie i o treści rozstrzygnięcia, w tym o jego podstawie faktycznej i prawnej, decydują ustalenia poczynione w tym postępowaniu. Obowiązujący Kodeks postępowania cywilnego także nie przewiduje zakazu zmiany zarzutów apelacyjnych, co uzasadnia dopuszczalność ich zmiany w toku postępowania apelacyjnego.

Za stanowiskiem, iż nieprzytoczenie w apelacji zarzutów i ich uzasadnienia nie może skutkować odrzucenia apelacji, przemawia także odstępnie - w przeciwieństwie do przepisów Kodeksu postępowania cywilnego z 1930 r. - od przymusu adwokackiego (radcowskiego) przy wnoszeniu apelacji. Przepis art. 86 powołanego Kodeksu stanowił, że zastępstwo stron przez adwokatów obowiązuje w postępowania-

niu przed Sądem Najwyższym, sądem apelacyjnym i sądem okręgowym jako sądem I instancji - w sprawach wszczętych przed sądami grodzkimi zastępstwo przez adwokatów obowiązywało do złożenia środka odwoławczego do Sądu Najwyższego. Odmienne uregulowanie w obecnie obowiązującym KPC, tj. odstąpienie od przymusu adwokacko-radcowskiego przy wnoszeniu apelacji stanowi dowód intencji ustawodawcy odformalizowania postępowania apelacyjnego w tym zakresie.

Nie jest trafne odwołanie się do orzeczeń Sądu Najwyższego dotyczących kasacji; iż brak przytoczenia podstawy kasacyjnej oraz jej uzasadnienia jest wadą, która uniemożliwia traktowanie pisma jako kasacji w rozumieniu art. 393 KPC i wyklucza uzupełnienie tego braku, czyniąc kasację niedopuszczalną. W przeciwieństwie do apelacji, co do której nie są przewidziane wyraźne i odrębne podstawy zaskarżenia, skargę kasacyjną można wnieść jedynie z powodu ściśle określonych przyczyn uzasadniających uchylenie lub zmianę orzeczenia (art. 393¹ KPC). Obowiązek przytoczenia podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia stanowi logiczną konsekwencję ograniczonego charakteru postępowania kasacyjnego. W myśl bowiem art. 393¹¹ KPC Sąd Najwyższy rozpoznaje sprawę w granicach kasacji, z urzędu zaś bierze pod rozwagę jedynie nieważność postępowania, a skarżący nie może rozszerzać podstaw kasacyjnych w trakcie postępowania kasacyjnego. W przypadku kasacji jej granice wyznaczają więc podstawy i jej wnioski, które ponadto powinny być opracowane profesjonalnie, o czym świadczy wprowadzenie przymusu adwokacko-radcowskiego.

W przeciwieństwie do apelacji, w ramach kasacji zaskarżenie orzeczenia sądu II instancji ograniczone jest do pewnej tylko kategorii błędów prawnych, a kontrola orzecznictwa dokonywana przez Sąd Najwyższy następuje na podstawie materiału, jakim dysponował sąd II instancji. Kasacja jest zatem środkiem kontroli prawidłowości stosowania prawa przez sądy, a nie instrumentem kontroli trafności ustaleń faktycznych przyjętych za podstawę zaskarżonego orzeczenia, co ma miejsce w postępowaniu apelacyjnym. Celem kasacji jest zatem ostateczna kontrola zgodności z prawem zaskarżonych przez nią orzeczeń sądów II instancji. Funkcje kasacji i apelacji są więc różne.

Kierując się powyższymi przesłankami Sąd Najwyższy podjął uchwałę o treści przytoczonej w sentencji.

=====